

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ В ХХ СТОЛІТТІ

З 50-х років ХХ століття наукові дослідження особи злочинця проводяться на новому рівні з використанням досягнень не тільки кримінології і наук правового циклу, але і медицини, психології, психіатрії, біології, філософії, хімії, соціології та інших. Склалися дослідницькі напрями, які умовно можна віднести до чотирьох основних парадигм, залежно від підходу до розуміння особи злочинця.

Перша концепція розглядає особу злочинця як продукт соціуму, зовнішніх умов проживання, із зміною яких змінюється і він.

Друга парадигма, на наш погляд, ґрунтується на клінічній кримінології і розглядає злочинця і криміногенну особу як хворих, досліджувати і впливати на яких повинні лікарі, і в першу чергу, психіатри і психологи.

Третя парадигма розглядає особу злочинця як субстанції, змінної під впливом заходів контролю: заохочення, взяття під варту, покарання і інших.

Четверта – полягала в тому, що особа злочинця розглядалася як непотрібний елемент суспільства.

Кожну із цих парадигм розвивали безліч наукових шкіл, які розробляли проблеми вивчення особи злочинця. В більшості своїй ці течії продовжували низку напрямів, розпочатих в ХІХ, – та першій половині ХХ століття.

Дослідження в галузі клінічного підходу до вивчення криміногенної особи продовжив Едвард Подольський, який, аналізуючи взаємодію ендокринної і хімічної основи тіла людини з його злочинною поведінкою, намітив найбільш продуктивні шляхи дії на особу злочинця за допомогою гормональних препаратів для зняття агресивності, пробудження материнського відчуття тощо.

Дослідження в галузі конституціональної схильності до злочину проводилися протягом тривалого часу в США юристом Шелдоном Глюком і педагогом Елеонорою Глюк. Результати були викладені ними в праці, що вийшла в 1956 р., “Статура і підліткова злочинність”. Вони обґрунтовували зв’язок будови тіла неповнолітніх правопорушників з девіантною протиправною поведінкою. Ідеї цих науковців ґрунтуються на визначенні злочинного потенціалу, величина якого взаємодіє з особливостями конституції. Вони стверджували, що криміногенні особи більшою мірою, ніж представники контрольної групи, піддаються психопатизації і особовій схильності до вчинення злочинів. За розробленою Глюком методикою займалися прогнозуванням злочинної поведінки, і навіть ставилося питання про превентивну ізоляцію неповнолітніх що мають несприятливий прогноз в плані майбутньої злочинної діяльності [1].

Подальший розвиток отримав напрям, що розглядає генетичний нахил особи до скоєння злочину. Проводячи дослідження близнят, японські учені Суфу Юсимасу (1957) і Хайяси (1967), та німецький дослідник Карл-Отто Хрістіансен (1968) прийшли до висновку, що однояйцеві близнята обидва

скоюють злочини частіше, ніж різнояйцеві. Висновки ці не можна визнати достовірними, оскільки вивчалася недостатня кількість близнят. До того ж, за вірним зауваженням р. Кайзера, необхідно вивчати вплив середовища на особу близнюків-злочинців [2]. Цікавими могли б бути результати дослідження близнят, що опинилися в різних сім'ях і різних умовах. До того ж, в опублікованих даних немає вказівок на характер злочинів, вчинених близнятами, а це могло б дати можливість оцінки ступеня обґрунтованості цієї теорії. Німецький учений Франц Екснер стверджував, наприклад, що однакова поведінка близнят залежить не від однакового генотипу, а від ідентичного виховання.

Подальший розвиток "близнюкового" методу відобразився в хромосомній теорії особи злочинця. У 50-ті роки ХХ ст. дослідження в галузі генетичних основ особи злочинця отримали розвиток. Відомо, що статеві приналежність людини визначається хромосомаю "Y", яка відповідає чоловічій статі, тобто наявність парних хромосом "XX" – жінка, "XY" – чоловік. Але у деяких чоловіків був виявлений не парний, а потрійний набір хромосом. Патріція Джекобі, провівши дослідження ув'язнених в Шотландії, в 1965 р. опублікувала нотатку про те, що серед злочинців-чоловіків осіб з хромосомним поєднанням "XYY" набагато більше, ніж серед законослухняних громадян [3].

Гюнтер Кайзер результатами своїх досліджень спростував гіпотезу П. Джекобі. Він встановив, що серед добродесних громадян кількість чоловіків, що мають набір хромосом "XYY" не менше, ніж серед осіб, які переступили кримінальний закон [2].

В. Фокс указував на те, що ув'язнені з набором хромосом "XYY" не більш схильні до насильства, ніж ув'язнені із стандартним набором хромосом [4; 5, с. 72-73]. Такої ж думки дотримувалися і інші вчені. Але остаточного питання про зв'язок наявності зайвої хромосоми з схильністю осіб чоловічої статі до вчинення насильницьких злочинів у ХХ ст. не знайшло наукового обґрунтування і вимагає подальших досліджень.

Слід зазначити, що пошуки "гена злочинності" у вказаній формі є обґрунтуванням визнання існування природженого злочинця.

Підсумовуючи усе викладене, варто зробити висновок, що у ХХ ст. можливості застосування досягнень медицини і генетики відкрили дієві засоби індивідуального попередження, які повинні скласти основу для подальшого широкого вивчення особи злочинця у ХХІ ст.

Література

1. Glueck. Sh. & E. Physique and Delinquency. N.Y., 1956.
2. Kaiser G. Genetics and crime // Proceedings of the II International Symposium on Criminology. San Paulo, Brastl, 1975. – P. 7–8.
3. Jacobs, P. A., Bruton M., Melville M. Aggressive Behavior, Mental Subnormality and the XYY Male // Nature. 1965. V. 208. December, 25,1. – P. 351–352.
4. Fox, R. G. The XYY Offender: A Modern Myth?// Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, 62, Marcy 1971 № 1. – P. 59–73;
5. Фокс, В. Введение в криминологию [Текст] / В. Фокс ; пер. с англ. ; под ред. В. М. Коган, Б. С. Никифорова. – М. : Прогресс, 1980. – 312 с.